

บันทึกการจัดการความรู้ (KM)

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประเด็นความรู้ เรื่อง การจัดการความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนห้องเรียนขนาดใหญ่ และทักษะการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ ๒๑

รายละเอียด (ใคร/ทำอะไร/ที่ไหน/เมื่อไหร่/อย่างไร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ ได้จัดโครงการการจัดการความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนห้องเรียนขนาดใหญ่ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเชิญอาจารย์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ และร่วมแลกเปลี่ยนประเด็นความรู้ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ดังนี้

ผลเป็นประการใด

ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน ๒๑ ท่าน ได้แก่ ผศ.ดร.เอกรัฐ ศรีสุข ผศ.ดร.อภิสิทธิ์ ภาคพงศ์พันธ์ ผศ.ดร.สินีนานู ศรีมงคล รศ.ดร.วารี เนิ่องจ่านงค์ ดร.ณัฐวิศิษฐ์ ยะสารวรรณ อ.วรรณภา บุญวานิช ผศ.ดร.สมศักดิ์ ศิริไชย ดร.ชัชวิน เพชรเลิศ อ.อุดมลักษณ์ ธิติรักษ์พานิชย์ ดร.ศิริพรรณ บรรหาร อ.นุชจรินทร์ แก้วกล้า ดร.วาสนี พงษ์ประยูร ผศ.ดร.ปภาศิริ บาร์เนท ผศ.ดร.สมถวิล จิตตวร รศ.ดร.วิภูษิต มั่นทนะจิตร ดร.ภัทรารุช ไทยพิชิตบูรพา ดร.ศนิ จิระสถิต ดร.อรอง จันทรประสาทสุข ดร.สามารถ สายอุต ผศ.ดร.จเร จรัสจรรยาพงศ์ และ ดร.วิชญา กันบัว ซึ่งได้แลกเปลี่ยนประเด็นความรู้และสรุปเป็นบันทึกการจัดการความรู้ได้ดังนี้

แนวทางการปฏิบัติ

๑. การเข้าชั้นเรียน ในช่วงแรกที่เข้าพบนิสิต ควรตั้งนิสิตให้อยู่กับวิชาเรียนที่อาจารย์เป็นผู้สอนมากที่สุด โดยใช้เทคนิคต่างๆ ในการเชิญชวนให้ผู้เรียนเข้ามาเรียนมากที่สุดและเข้าเรียนทุกครั้ง
๒. ในการจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการจัดตั้งระบบผู้นำในแต่ละกลุ่มเรียน จัดลำดับกิจกรรมที่ใช้กิจกรรมหลากหลาย
๓. มีการใช้กิจกรรมกลุ่ม และมีการจัดที่นั่งที่เหมาะสม เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม
๔. มีการจัดห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ให้เหมาะสม ไฟสว่างเพียงพอ ควรใช้ไฟสีขาว ไม่ควรใช้ไฟสีส้มหรือสีเหลือง อุณหภูมิและแสงสว่างเพียงพอ ควรเปิดหน้าต่างให้ลมถ่ายเทสะดวก
๕. ใช้เทคนิคในการจำชื่อผู้เรียน อาจเรียกชื่อเล่นของของนิสิต เพื่อให้ให้นิสิตรู้สึกประทับใจในตัวอาจารย์ และยังเป็น การเชิญชวนให้นิสิตเข้าเรียนบ่อยครั้ง
๖. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบคำถาม พร้อมกับกับการใช้กิจกรรมลักษณะที่เน้นการสื่อสาร เช่น กิจกรรมคู่หรือกิจกรรมกลุ่ม

๗. ใช้สื่อการสอนที่หลากหลายหรือใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการเรียนการสอนให้มากขึ้น เช่น สื่อออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น video on demand, e-mail , discussion boards, internet, line หรือ facebook ในการติดต่อสื่อสารหรือส่งงานกับนิสิตในชั้นเรียน

๘. กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจโดยใช้กลยุทธ์การสอนที่หลากหลาย ใช้แนวทางการสอนที่น่าสนใจ โดยอาจผนวกการแสดงและสื่อที่เหมาะสม

๙. ไม่ควรนั่งสอน ควรเดินสอนให้ทั่วถึงทั้งห้อง

๑๐. ใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ตอบคำถาม และเมื่ออาจารย์ฟังคำตอบจากนิสิตแล้วควรให้ข้อเสนอแนะแก่นิสิต นอกจากนี้ควรมีการยกตัวอย่างหรือเล่าเรื่องนอกบทเรียนบ้าง

๑๑. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนองานและเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้รู้จักกัน

๑๒. เปิดโอกาสให้นิสิตได้ทราบคะแนนเก็บ คะแนนสอบกลางภาคและกำหนดระยะเวลาในการทักท้วงคะแนนได้

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และแนวทางแก้ไขปัญหา

๑. การจัดการชั้นเรียน /การจัดการกิจกรรม เช่น การขาดเรียน การมาสายของนิสิต การขาดการควบคุมชั้นเรียน เช่น นิสิตเข้ามาเรียนแต่เล่นโทรศัพท์มือถือ ไม่ตั้งใจเรียนหรือฟังอาจารย์สอน ทำให้ทั้งอาจารย์และนิสิตขาดสมาธิ เนื่องจากถูกรบกวนโดยนิสิตที่เข้าชั้นเรียนสาย หรือเข้ามาแล้ว อาจจะมีการถามเพื่อนที่นั่งใกล้ๆ ว่าอาจารย์สอนอะไรให้ทำอะไร จนทำให้เกิดการพูดคุยในชั้นเรียนระหว่างที่อาจารย์กำลังสอนอยู่

๒. การขาดการจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การสอนโดยใช้วิธีบรรยายเพียงอย่างเดียว การที่ผู้สอนไม่มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ทำให้นิสิตไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน

๓. เมื่อจำนวนนิสิตมีมาก ทำให้การควบคุมชั้นเรียนเป็นไปได้ยาก และอาจารย์บางท่านอาจมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการที่จะต้องสอนต่อนานิสิตจำนวนมาก เช่นเดียวกับนิสิตบางคนก็อาจรู้สึกวิตกกังวล ไม่มั่นใจในการแสดงออกต่อหน้าเพื่อนร่วมชั้นเป็นจำนวนมากๆ ได้

๔. ปัจจัยเชิงกายภาพ เช่น การใช้สถานที่ อุปกรณ์ทางด้านโสตทัศนูปกรณ์ การที่ผู้เรียนมองไม่เห็น/ไม่ได้ยิน การจัดทำเอกสารประกอบการสอน ปัญหาเสียงรบกวน เนื่องจากชั้นเรียนขนาดใหญ่อาจกลายเป็นตลาดนัดย่อยๆ ได้เช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่อาจารย์หรือผู้ช่วยสอน มอบหมายงานให้ทำเป็นกลุ่มหรือทำงานคู่ ช่วงเวลานั้นนิสิตจะคุยกันค่อนข้างมาก ซึ่งหากมีเสียงรบกวนมากเกินไป อาจทำให้อาจารย์ใจดีบางคนกลายเป็นอาจารย์ที่ใจร้ายขึ้นมา ก็ได้

๕. การจัดสรรพื้นที่ภายในชั้นเรียน อาจทำได้ยากเนื่องจากจำนวนนิสิตที่มีจำนวนมาก จะส่งผลให้พื้นที่ภายในห้องเรียนถูกจำกัดหรือแคบลง ส่งผลให้การทำกิจกรรมอาจทำได้อย่างจำกัดหรือทำไม่ได้เลย

๖. ตำราเรียนและครุภัณฑ์ต่างๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์และโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ อาจมีไม่เพียงพอสำหรับนิสิตที่มีจำนวนมาก

๗. การเตรียมอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอน ชั้นเรียนที่มีขนาดใหญ่จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนค่อนข้างมากตามไปด้วย เช่น กระดาษ หรือใบงาน ซึ่งอาจารย์หรือผู้สอนเอง ก็อาจรู้สึกเบื่อหน่ายกับการที่ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ครั้งละมากๆ

๘. ปัญหาด้านปฏิสัมพันธ์ คืออาจารย์และนิสิตมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันน้อย ไม่มีความใกล้ชิดระหว่างผู้เรียนและผู้สอน บางหัวข้ออาจารย์เข้าสอนเพียงครั้งเดียว จึงทำให้นิสิตจำชื่ออาจารย์ไม่ได้ หรืออาจารย์จำชื่อของนิสิตไม่ได้ ซึ่งการทำอาจารย์จะเรียกนิสิตมาพูดคุยหรือให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัวและทั่วถึงทุกคนนั้นค่อนข้างยากหรืออาจเป็นไปได้เลยสำหรับชั้นเรียนขนาดใหญ่ และการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของนิสิตแต่ละคน ทำได้ค่อนข้างยาก เพราะชั้นเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนิสิตที่ต้องคอยเฝ้าสังเกตเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเมื่อมีการมอบหมายงานให้ทำเป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม

๙. ปัญหาการให้ข้อมูลป้อนกลับและการประเมินผล เช่น การติดตามผลและช่วยในการเรียน ภาระในการตรวจงานและประเมินผลงาน เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการให้คะแนน เกรดและการทดสอบวัดผลต่างๆ มักจะต้องใช้เวลามากพอสมควร จนบางครั้งทำให้อาจารย์รู้สึกเหนื่อยล้า และขาดความเที่ยงตรงไปบ้าง

เสนอแนะแนวปฏิบัติที่ดี (Best practices)

๑. มีการให้คะแนนและผลการเรียนโดยเน้นการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเป็นหลัก ให้ถือว่าการบ้านและการเข้าชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งของคะแนนเก็บและจะส่งผลกระทบต่อผลการเรียนในตอนสอบปลายเทอม หรืออาจมีการให้การทดสอบย่อยทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน เพื่อให้นิสิตสนิทที่จะเข้าเรียนให้มากขึ้น

๒. พยายามทำให้ชั้นเรียนเกิดความสนุกและมีบรรยากาศของการแข่งขันเล็กๆ น้อยๆ เช่น การแบ่งกลุ่มย่อยในการแข่งขันตอบคำถาม หรือทำให้เกิดบรรยากาศที่ผ่อนคลายก่อนที่จะเข้าสู่บทเรียน อาจารย์ไม่ควรเตรียมการสอนเพียงแค่อ่านเข้าสอนหรือในตอนเช้า อาจารย์ควรทำให้ดูเหมือนกับการสอนในแต่ละวันเป็นเรื่องสบายๆ ไม่เคร่งเครียดและอย่าพยายามทำตัวให้ดูกระตือรือร้นมากเกินไป จนทำให้นิสิตเกิดความเครียด

๓. สร้างความเชื่อมั่นให้กับนิสิต พยายามเรียนรู้และค้นหาวิธีที่จะสามารถจดจำชื่อนิสิตในชั้นเรียนได้ และพยายามสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของนิสิตบ้าง ซึ่งถือเป็นการอธิบายถึงบทบาทการทำหน้าที่อาจารย์ในชั้นเรียนไปในตัวด้วย

๔. พยายามควบคุมไม่ให้เกิดเสียงรบกวนมากเกินไป พยายามส่งสัญญาณให้นิสิตหรือเตือนให้นิสิตทราบและระมัดระวังที่จะไม่ทำให้เกิดเสียงรบกวนขึ้นอีก

๕. ลดระยะเวลาการเตรียมการสอนที่เสียไปโดยไม่จำเป็น เช่น การเช็คชื่อ การเตรียมเอกสารต่างๆ หากทำเป็นรายบุคคลอาจใช้เวลามากเกินไป โดยอาจารย์อาจเปลี่ยนเป็นการใช้คำถามสั้นๆ (Quizzes) เพื่อทดสอบนิสิต ซึ่งถือเป็นการเช็คชื่อไปในตัวได้อีกด้วย

๖. เกร็งครัดในเรื่องการมาสายของนิสิต ควรระบุให้ทราบถึงความเคร่งครัดในเรื่องการเข้าเรียนสายของนิสิต เช่น อาจารย์ว่านิสิตไม่ควรมาสายเกิน ๑๕ นาที หากมาสายเกินกว่านั้นก็เป็นที่ของนิสิตที่จะต้องตามเนื้อหาบทเรียนให้ทันด้วยตนเอง

๗. บอก e-mail address ของอาจารย์ผู้สอนให้นิสิตทราบ โดยชั้นเรียนขนาดใหญ่ นั้น อาจารย์ผู้สอนอาจรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของนิสิตในชั้นเรียนได้ทั้งก่อนและหลังการเรียน หรืออาจารย์สามารถสอนผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ อีเมลล์ หรือเฟสบุ๊ค (facebook) ได้อีกด้วย และยังถือเป็นช่องทางหนึ่งที่จะระบายความรู้สึกต่างๆ ของนิสิตให้อาจารย์ทราบอีกด้วย หรืออาจารย์ไม่ชอบวิธีดังกล่าว ก็อาจใช้ช่วงท้ายชั่วโมงเรียนสำหรับการสนทนาอย่างอิสระระหว่างอาจารย์กับนิสิตก็ได้ ซึ่งอาจเป็นการตอบคำถามง่ายๆ สบายๆ และเป็นกันเอง

ภาพประกอบ

ผู้สรุปและผู้บันทึกประเด็นความรู้ : ดร.ศิริพรรณ บรรหาร
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘